

Kalaallisut allattaatsit

1700-kkunnit maannamut

- Grønlandsk skrift – fra 1700-tallet til i dag
- Tikaajaat Kristensen
- Oqaasilerineq, Atuakkialerineq Tusagassiuutilerinerlu
- Sprog, Litteratur og Medier

Allattaaseq kia suliaa – kikkunnnullu suliaq?
Hvem har lavet ortografien – og hvem er den for?

Allattaaseq kia suliaraa, soorlu suliarineqalerpa?
Hvem har lavet den ortografi, og hvorfor?

Allattaaseq kikkunnut tulluussarlugu suliaava?
Hvem er målgruppen for ortografien?

Allattaatsimi sumiorpaluut aalajangersimasoq aallaavigineqarpa?
Er der en bestemt dialekt som er grundlaget for ortografien?

Naqinnerit atorineqartut
Hvilke tegn er brugt

Hans Egede & co.

- Poul Egedep kalaallisuumiit qallunaatumut latinerisuumullu ordbogiliaa 1750-imi saqqummerpoq
- Taanna sioqqullugu oqaatsit allattorsimaffii assigiinngitsut Hans Egedep Albert Torpillu suliarisarpaat taakkualu aallaavigalugit biibilimit nutserisarlutik ajoqersuinerminni atugassaminnik
- Poul Egedep grønlandsk-dansk-latinsk ordbog udkom i 1750
- Før dette har bl.a. Hans Egede og Albert Torp lavet forskellige ordlister, som bruges til at oversætte dele af biblen til brug i forkyndelse

Poul Egede 1750

Aklunariakattarpok, t. i. l. id. freq.	2. lædere aliquem.
Akkago, i morgen, cras.	Akoipok, t. f. f. gjør sit Behov, alvum exonerat.
Akkagómet, Dagen efter, postridie.	Akópok, t. f. f. sidder ved Roret, c. f. styrer Fartøvet, clavum tenet, c. f. cursum navis dirigit.
Akkagoágo, i overmorgen, to Dage efter, perendie, biduo post.	Akót, et Ror, Styre, clavus, gubernaculum.
Akkagogupok, t. f. f. hand siger: i moraen, enunciat: cras.	Akotigáu f. f. inus. reiser igien: nem, tager sin Beyder, permeat, illuc viam corripit.
Akkarpok, t. c. f. duker under; siges om Hvalfiske og Sælhundede, 2. siger ned, farer ned ad, aquas subit, dicitur de balænis & phocis. 2. descendit, subsidit.	Akkut, en Bey, Siennemfart, via, permeatus. ut. Akkotæn umiursoit, Skibenes Bey, iter, permeatus navium.

Otto Fabricius

- Otto Fabriciusip kalaallisuumit qallunaatumut ordbogiliaa 1804-mi saqqummerpoq
- Tamanna sioqqullugu grammatikkiliaa 1791-imi saqqummerpoq
- Otto Fabricius' grønlandsk-dansk ordbog udkom i 1804
- Før dette udkom hans grammatik-bog i 1791

Otto Fabricius 1804

hentet. 2) opnæet; er holdt.	jokårdleet, Stamforældre; Forældre.
Angæjokāk og Angæjórngok, se under Angæjuk.	angæjokåutserpok, <i>f. intr.</i> gjør vel; er velgjørende.
Angæjuk, ældste Sydskende af samme Rion. <i>c. f.</i> angæjua, 1) (hans) ældste Broder. 2) (hendes) ældste Syster.	angæjokåutserfok, en Velgjører.
angæjugåu, <i>tr.</i> 1) han har (ham) til ældste Broder. 2) hun har (hende) til ældste Syster.	angæjokautsernek, Velgjerning.
angæjuklæk, den ældste.	angæjokautserbigåu, <i>tr.</i> gjør vel imod en; beviser ham Velgjerninger.
angæjukliovok, er den ældste.	angæjokærunek, Jaders og Moderløs Barn; uden Forældre.
	angæjórngok, den ældre

Samuel Kleinschmidt

- Kleinschmidtip kalaallisuumit qallunaatumut ordbogiliaa 1871-imi saqqummerpoq
- Tamanna sioqqullugu grammatikkiliaa tyskisut 1851-imi saqqummerpoq
- Kleinschmidts grønlandsk-dansk ordbog udkom i 1871
- Før dette udkom hans grammatik-bog på tysk i 1851

angajorkaerunek, s. et Jabels og moderlost Barn.

angajorkauvok ell. hyppigst **angajorkautserpok**, er godgjorende ell. velgjorende mod En (-mut); og **-tserfigâ**, — mod ham; viser ham Velgjerninger med samme Uegennyttighed, som Forældre deres Born.

angajorkâussusia (-ssusek, 2. m. S.), hans Godgjorenhed.

angajorkautsernere (-nek, 3. m. S.) hans Velgjerninger.

angajornok, m. S. **-pnua**, 1) hans Kones ældre Sosters Mand; 2) hendes Mands ældre Broders Kone. Jvf. **nu-kaornok**.

angajornorigput, de ere Svogre ell. Svigerinder paa den Maade, at de ere gifte med Soffende.

ângak, Pimpsteen (som undertiden findes paa Stranden, skjult op af Havet, formodentlig kommende fra de islandske Vulkaner ell. San Mayen.

angak, m. S. **angâ**, hans ell. hendes Morbroder.

ângak, m. S. **ângâ**, hendes Broders Barn.

angâkok, en Angelok; en af de hedenske Eskimoers Wiismand, som meentest at itage i Forbindelse med Hænderne

ham Yngst eu. Lytte, eu. for at spaae, om den Fraværende skal komme hjem ic.). Str. **angâkuarnigpok**, er i Angelokforretning; hejer i Nogens Anliggender og med Andebesværgelse, og hvad der ellers hører til; jvf. **ilisipok**, **kilavok** og **serravok**.

angâkugsarpok, lærer Kunsten at være Angelok; er i Højemesterlære (hos Nanderne og under Veiledning af en erfaren Angelok).

angavok, sidder stille og hænger med Hovedet af Bedrøvelse, fordi de Andre gik fra ham. (Efter Formen kunde dette være Stammen til de Følgende, men Betydningen synes ikke ret at svare dertil.)

angalavok, gaaer omkring; bevæger sig hid og did (Menneske ell. Dyr eller og livløse Ting); vanker om, vandrer omkring ic. **sikússat angalâinarmata piniartigssak ajornakaok**, da Lyndisen bestandig er i Bevægelse, er det vanskeligt at komme til at erhverve Noget. **nuname angalatitdluta**, medens vi vandrer omkring paa Jorden ic. medens vi leve her. M. S. gaaer omkring der; gennemvandr det.

angalavfigâ, d. S. f. **-me angalavok**. **angalâupâ** og **angatdlâpâ**, bærer eller fører det omkring med sig fra et

Nipit isummamut allanngoraataasut atorlugit allattaasiliaq

Ny fonemisk retskrivning

- 1973-imi ukioq atuarfiusoq aallarnerfigalugu atulerpoq, Kleinschmidtilli allattaasiliaa atorunnaarsinneqanngilaq
- Nipit isummamut allanngoraataasut aallaavigineqarput allattaasioreersumiilli allanngortussat annertunerat pillugu tamakkiisumik malinneqanngilaq, soorlu ersiutit sulit tallimat atornerqartut
- Stadfæstet af landsrådet i 1973 med virkning fra skoleårets begyndelse, Kleinschmidts ortografi kan stadig bruges
- Det er en fonemisk retskrivning, men fordi der er så mange ændringer er der taget nogle hensyn, f.eks. bliver der stadigt brugt fem vokaler for tre fonemer

Kalaallisuumit - Qallunaatumut Ordbogi 1977

Grønlandsk – Dansk Ordbog 1977

aaffappoq, <i>o</i> fanger ivaaros	aalaterut, <i>t</i> piskeris(-et); røremaskine(-n)
aaffaq, <i>t</i> renjagtområde(-t)	aalatsivoq, <i>o</i> pilker
aagiak, <i>t</i> størknet/koaguleret blod	aalavoq, <i>o</i> bevæger sig; er oprørt (om havet)
aaginnaavoq, <i>o</i> der er blod på det	aalersorpaa I, <i>o</i> giver ham blodtransfusion
aagooq, <i>t</i> ederfugl(-en)	aalersorpaa II, <i>o</i> slår ham til blods
aa-ila!, næh!; ih dog!	aali, tænk!
aajanna, derhenne (mod nord)	aalisaat, <i>t</i> fiskesnøre(-n)
aajingga, derhenne; derovre	aalisagaq, <i>t</i> fisk(-en)
aajuna!, her er det!; den dér!	aalisakkerivik, <i>t</i> fiskehus(-et)
aak, <i>t</i> blod(-et)	aalisarneq, <i>t</i> fiskeri(-et)
aakanna, dernede	aalisarpoq, <i>o</i> fisker
aakilliorpoq, <i>o</i> har blodmangel	aalisartoq, <i>t</i> fisker(-en)
aakkarneq, <i>t</i> strømskåret is	aallaamavoq, <i>o</i> farer omkring i dødskamp (om sødyr)
aalaakkerpaa, <i>o</i> lammer den (fangsten) ved slag/skud	aallaaniaq, <i>t</i> jæger(-en)
aalajaappoq (ts), <i>o</i> er urokkelig; er fast; er trofast	aallaaniarpoq, <i>o</i> er på jagt på fangstreise
aalajangerpaa, <i>o</i> bestemmer det; fastgør det	

Ullumi inissisimaffik

Situationen i dag

- Allattaatsip allanngortinneqarnissaa eqqartorneqalermat meeqqat atuarfianni ilinniartinneqartartut allattaatsimik ilikkaruminaatsitsinerat ilaatigut tunngavigineqarpoq, maanna meeqqat atuarfianni kalaallisut allannermi angusarineqartartut suuppat?
- Kukkuneqarnerusartut suuppat, taakkulu allattaatsip ajornarsinnaanerannit pinngortarpat?
- Sumiorpaluutitut tunngatillugu allattaatsimik ajornartorsiortoqartarpa?
- Sumiorpaluutit ilai immikkut allattaasiliuunneqartariaqaraluarpat?